

εις το άλλον της Οδού, υπό τας φρενητιώδης ζητοκραυγάς των Σελινιωτών. Τον κ. Κατεγάκη προσφώνει σύντομα ο κ. Γεωργιακάκης, και υπό τα ζητοκραυγάς όλων τα εγκαινία λήγουν [...]". Υπολογίζεται ότι 60, ή κατά άλλο δημοσίευμα 92, μικρά και μεγάλα αυτοκίνητα μετέφεραν εκείνη τη μέρα επισκέπτες από τα Χανιά στην Κάντανο.

Τα πρώτα αυτοκίνητα που άρχισαν να εκτελούν κανονικά δρομολόγια, Κάντανος - Χανιά, ήταν του Αρχοντάκη Ευτυχίου από τα Πλεμειανά, που είχε οδηγό τον Μαστορακάκη Νικόλαο που λέγεται ότι και οδήγησε -εν μέσω πανηγυρισμών και πολλών σκουλάτων πετσετών εις του ώμους του- το πρώτο αυτοκίνητο που ήρθε στην Κάντανο αλλά και μέχρι την Παλαιόχωρα αργότερα, και του Αποστολάκη Ιωάννη από τον Σφακό, με οδηγό τον Βακάκη Γεώργιο από τις Στροβιές. Το εισιτήριο για κάθε άτομο ήταν μια κανίστρα λάδι.

Στη συνέχεια των εγκαινίων της οδού και κατά τη διάρκεια των εκδηλώσεων για τη γιορτή της Εκατονταετηρίδας, εκφωνήθηκαν πανηγυρικές ομιλίες από τους επισήμους, με ιδιαίτερη μνεία για την κατασκευή της νέας οδού. Ο Ι. Μαριματάκης είπε χαρακτηριστικά: "[...] προτού κατέλθω του δήματος ως μου επιτραπή να κάνω μίαν παρέκδασιν δια να συμπληρωθή η σημερινή εορτή εορτών και πανηγυρις πανηγυρέων εφ' όσον κοσμούν και λαμπρόν την σημερινήν εορτήν, το ευγενέστερον και μεγαλύτερον δώρον του Κοράτους η Συγκοινωνία και απευθύνω τας ευχαριστίας και την ευγνωμοσύνην της επαρχίας Σελίνου διά την πραγματικήν απελευθέρωσιν της εκ της συγκοινωνιακής δουλείας, και την απόκτησιν του μεγίστου αγαθού του πολιτισμού, της συγκοινωνίας δι' αυτοκινήτων [...] και εύχομαι όπως συντομώτατα το αποτέλεσμα της Καντάνου ίδουν και η Παλαιόχωρα, ο Καμπανός, ο Βουτάς και τα άλλα χωρία της επαρχίας...". Ο διακεκομμένος και ανωτέρας μορφώσεως Νομομηχανικός Χανίων κ. Γεώργιος Ι. Καλούτσος στην πρόποση του σημειώνει για την κατασκευή της οδού: "[...] Το γεγονός αυτό, ενέχει ιδιαίζουσαν ηθικήν σημασίαν, διότι πιστοποιεί, με τον εμφανέστερον τρόπον, ότι και ημείς οι νεώτεροι Έλληνες, δεν εφάνημεν ολιγότερον ηρωικοί και γενναίοι των ενδόξων ημών Προγόνων [...] διότι μη λησμονώμεν, ότι αν τα πολεμικά κατορθώματα τιμούν, ιδίως, τας ψυχικάς αρετάς των Εθνών, τα έργα της Ειρήνης, αντιθέτως, αποτελούν το μέτρον της πνευματικής αναπτύξεως και της δημιουργικής δυνάμεως των διαφόρων Λαών [...]".

Ενώ κατά την ομιλία του ο σπουδαίος διανοούμενος, νομικός, πολιτευτής και συνεργάτης του Ε. Βενιζέλου Κων/νος Φούμης αναφέρει σχετικά: "[...] Ιδού ότι ευρισκόμεθα εις ομαλόν πολιτικόν δίον με τα ευεργετικά αυτού αποτελέσματα μεταξύ των οποίων πρωτεύουσαν κατέχουν θέσιν τα έργα της Συγκοινωνίας τα οποία μας επέτρεψαν ίνα σήμερον δι' Αυτοκινήτου προσέλθωμεν ενταύθα και εορτάσωμεν δύο μεγάλας εορτάς και πανηγυρις πανηγυρέων την της Εκατονταετηρίδος της Εθνικής Παλιγγενεσίας και την ημέραν της Απελευθερώσεως και της Επαρχίας Σελίνου από τα βάσανα και την σκλαδιάν του κακού ή μάλλον ανυπάρκτου δρόμου. Προ ημερών είχα έλθη δι' Αυτοκινήτου μέχρις Αγραμελίσεως με φιλοξένησεν δε ο συνοδοιπόρος μου εις την οικίαν του εις Πλεμειανά. Ούτος είχε μεταβή εις Χανιά την προίαν, το δε εσπέρας επανήλθεν εις τον οίκον του. Η καλή σύζυγός του, άμα μας είδε έκαμε τον σταυρόν της και είπε:

«Δοξάζω σε Θεέ μου, που είδα τον άντρα μου να πάη στα Χανιά το προί και να γυρίσει να κοιμηθεί το δράδυ στο σπίτι του».

Ξοξάζω και εγώ τον Θεόν ο οποίος με αξίωσεν να ίδω την απελευθέρωσιν της Πατρίδος μου και να έλθω και με Αυτοκινήτον εις την Κάντανο".

Η χαρά και η συγκίνηση ολόκληρης της επαρχίας Σελίνου ήταν τεράστια! Ημέρες μετά από τα εγκαινία διαβάσαμε σε σχετικό δημοσίευμα: "[...] Πρό μιας μόλις εβδομάδος έξαλλος από χαράν ο προοδευτικός της Καντάνου πληθυσμός ήκουε την σειρήνα μικρού αυτοκινήτου εις ολίγων εκατοντάδων μέτρων απόστασιν πλησιάζοντος και εξελάμβανε πολύ ορθώς τον συριγμό του ως ήγον θείας μελωδίας. Ενόμιζεν εις την ένθεον συγκίνησίν του ότι εκπροσωποποιείτο την ώρα εκείνην ο προοδευτικός πολιτισμός και με μεγάλην φωνήν τον έκραζε να μετάσχη των δώρων του, των αγαθών του τα οποία τον εστέρει μέχρι τούδε ο εχθρός των απορώγων δράχων και των ανυποτάκτων κρημνών τροχός, ο οποίος ηρνείτο να προσεγγίσει εκεί [...]". Ας είναι ευλογημένη η ημέρα εκείνη. Είναι ο νέος σταθμός του ιστορικού Σελινιώτης να επισκέπτεται την γενέτειράν του [...]"

Αλλά δεν είναι μόνο η 21η Σεπτεμβρίου του 1930 την οποία οφείλει να κρατήσει το ιστορικό Σέλινο στη μνήμη του. Έντεκα μόλις χρόνια μετά, στις 24 και 25 Μαΐου του 1941 σ' αυτόν τον ίδιο δρόμο του φαραγγιού, 300 περίπου από τους κατοίκους της ηρωικής επαρχίας αντισταθήκαν σθεναρά, χωρίς καμιά κρατική επιταγή και δοθήθεια στρατού, στους ναζιστές εισβολείς, προκειμένου να παραμείνουν ελεύθεροι. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει και ο Μανώλης Γλέζος στο φαράγγι της Καντάνου, στον λιθόκτιστο δρόμο και γύρω απ' αυτόν διεξήχθη η πρώτη αυθόρμητη μάχη ένοπλου λαού εναντίον κρατικών στρατευμάτων στην ιστορία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Σήμερα μια νέα σκληρή μάχη δίνεται για το Καντανιώτικο φαράγγι και τον λιθόκτιστο δρόμο, διαφορετική αλλά εξίσου σημαντική με τις προηγούμενες. Ένας μεγάλος αγώνας για τη διάσωση και την απελευθέρωσή τους από τα δεσμά της κερδοσκοπικής δουλείας, καθώς η καταστροφή τους από την υπερετακτική και χωρίς άδεια επέκταση του νταμαριού, συνεχιζεται καθημερινά με γεωμετρική πρόοδο. Η ιστορία τους ανασύρεται από τα σκοτάδια και τη λήθη, που συνειδητά οι ταγοί των μεγάλων οικονομικών συμφερόντων, έχουν θάψει. Ζητά την αναγνώριση και την επίσημη επισφράγιση της. Το Κ.Σ.Ν.Μ. με τη νέα σύνθεσή του και ο Υπουργός Πολιτισμού καλούνται να αναγείρουν την προκλητικά υπέρ του λατομείου απόφασή τους. Η "αίτηση θεραπείας" που έχει κατατεθεί με τα στοιχεία 1882/19/4/2008 από την "Κίνηση Πολιτών" επαναφέρει το θέμα προς συζήτηση και εναρμονίζεται με τη "δεβαιότητα" που φωλιάζει στις καρδιές όλων μας, Σελινιωτών και μη, ότι αυτός ο δρόμος και αυτό το φαράγγι είναι και θα παραμείνουν Ιστορικά!

Σίγουρα το πιο χαρακτηριστικό και απ' όλους -εξαιρέσει τον "ειδικών" συμβούλων του Κ.Σ.Ν.Μ.- αναγνωρίσιμο στοιχείο αυτού του παλαιού επαρχιακού δρόμου, είναι το ότι συνιστά ένα σύνθετο έργο ανθρώπου φύσης, ένα σπουδαίο δείγμα αρμορικής συνύπαρξης των δυο, σε μια εποχή μάλλινα που οι ισορροπίες έχουν χαθεί ανεπιστρεπτή, με την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος. Οι παππούδες και οι γιαγιάδες μας, στο μεταίχμιο μιας εποχής, δημιούργησαν όπως χαρακτηριστικά λέει και καθηγητής Ε. Μπιτσάκης, αυτό το έξοχο "νεότερο μνημείο και ιστορικό μνημείο μνήμης", που έμελλε να μείνει ως ένα από τα τελευταία δείγματα προδοιμηχανικής κατασκευής του τόπου μας, φτιαγμένο με τεχνικές και γνώσεις που έμεναν αναλλοίωτες, με την παράδοση, για εκατοντάδες ή και χιλιάδες χρόνια και που σήμερα έχουν εκλείψει. Το "πάντρεμα" ανθρώπου-φύσης, λιθόκτιστου δρόμου - φαραγγιού, αγγίζει το τέλει και μόνο ως ένα έξοχο έργο τέχνης πρέπει να εκλαμβάνεται. Σαν ένα περίτεχνο ζωνάρι ο χειρωνακτικά πετρόκτιστος δρόμος ήρθε να συμπληρώσει τη δημιουργό φύση και όχι να την ανταγωνι-

στεί όπως πολλάκις σήμερα συμβαίνει. Και η μοναδικότητα αυτής της συνύπαρξης γίνεται περισσότερο αντιληπτή αν επιχειρήσουμε να αποκύψουμε το ανθρώπινο από το φυσικό δημιούργημα. Το σύνολο αυτομάτως καταρρέει. Ακόμα και αν μπορούσαμε να μεταφέρουμε την ξερολιθιά σ' ένα μουσείο, δεν θα ήταν παρά ένα γυμνό αποστεωμένο απότμημα, μα κι αν καταστραφεί ολοσχερώς το περιβάλλον του δρόμου, φυσικό κόσμημα του φαραγγιού, τι αξία θα έχει ένας, έστω λιθόκτιστος, δρόμος σε ενός κρανίου τόπο; Ήδη οι αγιότερες πληγές είναι πολύ μεγάλες και μόνο θλίψη, θυμό και αγανάκτηση, προκαλούν στους εκατοντάδες περιηγητές του φαραγγιού.

Γίνεται σαφές ότι σε οποιαδήποτε ιστορική αναδρομή και αν ανατρέξουμε, είτε αυτή της κατασκευής του λιθόκτιστου δρόμου, είτε αυτή της Μάχης του Φαραγγιού κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, θα επιβεβαιώσουμε τον ιδιαίτερο, και ανεπανόληπτο ιστορικό χαρακτήρα αυτού του τόπου όχι μόνο για την Κάντανο αλλά και πρωτίτως για ολόκληρη την Επαρχία Σελίνου. Γι' αυτό όπως και χαρακτηριστικά αναφέρει ο Ε. Κορζίδης στην εισήγησή του στο Δ.Σ. Καντάνου, στις 14 Μαρτίου του 2007, σε πρόταση της Αντιπολίτευσης που ψηφίστηκε, "[...] Ο δρόμος εκτός από επαρχιακός που είναι σήμερα πρέπει να παραμείνει ως έχει σκυροστρωμένος και να χαρακτηριστεί ως δρόμος και διαδρομή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και κατασκευαστικό νεότερο ιστορικό μνημείο μνήμης, που να μεταλαμπαδεύει στις επόμενες γενιές την ιστορία και τον τρόπο ζωής των προγόνων της. Για τον ίδιο λόγο θα πρέπει να κατασκευαστεί μεγαλοπρεπές μνημείο «της μάχης και της αντίστασης του φαραγγιού» στην κορυφή του λόφου δυτικά και πάνω από τον Πόρο της Καντάνου, που να έχει πανεπαρχιακό χαρακτήρα...".

Και βέβαια τα λόγια του προέδρου της δημοκρατίας κ. Παπούλια εξακολουθούν να έχουν βαρύνουσα σημασία: "Να μείνει η Κάντανος σημείο αναφοράς... Να μην αμαυρώσετε την ιστορική μνήμη με λατομείο...". Όμως κάθε ημέρα που περνά με τις μπουλντόζες του λατομείου, και ενίοτε κι αυτές του Δήμου, να συνεχίζουν ανενόχλητα το καταστροφικό τους έργο, είναι μια ακόμη μέρα όχι μόνο αμαύρωσης και προσβολής της ιστορικής μνήμης αλλά και προσθήκη μιας νέας σελίδας στη γραφόμενη ιστορία αυτού του τόπου. Και όποια και αν είναι η έκβαση αυτής της σύγχρονης μάχης, οι μελετητές - ιστορικοί του μέλλοντος, θα διαπιστώσουν ότι η σιωπή και η αδιαφορία, οι αναβολές και οι υπεκφυγές, οι μεταθέσεις και αποποιήσεις των ευθυνών, της δημοτικής αρχής Καντάνου και των άλλων δήμων του Σελίνου, της Νομαρχίας και της Διεύθυνσης Δασών, της Περιφέρειας και των αρμοδίων Υπηρεσιών -με φωτεινή εξαίρεση των υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού με πρώτη την Αρχιτεκτόνισσα κ. Ε. Μαγιάφα- της Κυβέρνησης της τωρινής και της προηγούμενης, των περισσότερων βουλευτών, της εκκλησίας και των τοπικών φορέων του πολιτισμού, έχουν καταχωρηθεί στις μαύρες υποσημειώσεις με μεγάλα ερωτηματικά.

Κ.Σ.Ν.Μ. = Κεντρικό Συμβούλιο Νεότερων Μνημείων
Πηγές: δημοσιεύματα στην πρωτότυπη γλώσσα από τον Τύπο της εποχής (1924-1930): "Κήρυξ", "Ελευθερος Λόγος", "Εσπερινός Ταχυδρόμος", "Ηχώ της Κρήτης", και από τον σύγχρονο Τύπο (2007-2008): Ελευθεροτυπία, Καθημερινή, Νέα, Χανιώτικα Νέα, Αγώνας, Κήρυκας και Χανιώτικη Ελευθεροτυπία από το Ιστορικό Αρχείο Κρήτης και τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Χανίων. και η Εισήγηση του Ευτύχη Κορζίδη στο Δ.Σ. Καντάνου στις 14 Μαρτίου του 2007 σε πρόταση της Αντιπολίτευσης, που ψηφίστηκε, για την προστασία και την ανάδειξη του δρόμου και του φαραγγιού σε Ιστορικό Τόπο.